

Sector Advisory

Stand van de leisure

Leisure in economisch perspectief

Oktober 2021

Inhoudsopgave

1.	Macro-economie	●	▪ Onzekerheid blijft
2.	Vertrouwen	●	▪ Consumentenvertrouwen daalt
3.	Overige indicatoren	●	▪ Personeelstekort belemmering voor herstel
4.	Leisuresector in beeld	●	▪ Leisuresector kent herstel in tweede helft 2021
5.	Uitgelicht		▪ Bioscopen moeten vooral nu investeren
6.	Actualiteit		▪ Leisure in het nieuws
7.	Insights		▪ Laatste artikelen op Insights
8.	Contactgegevens		▪ Contact, disclaimer en extra informatie

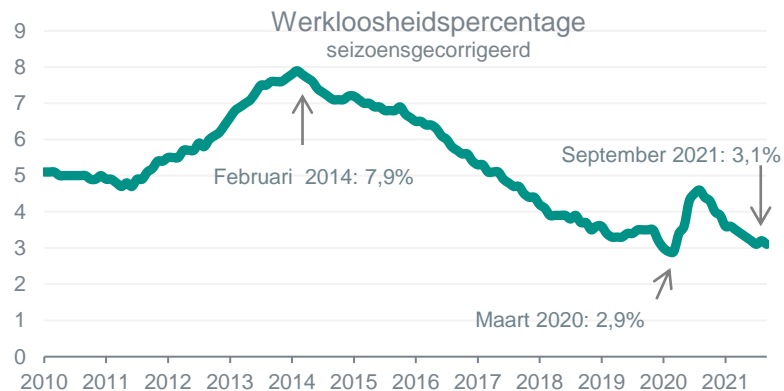
- Stand is positief
- Stand is neutraal
- Stand is negatief

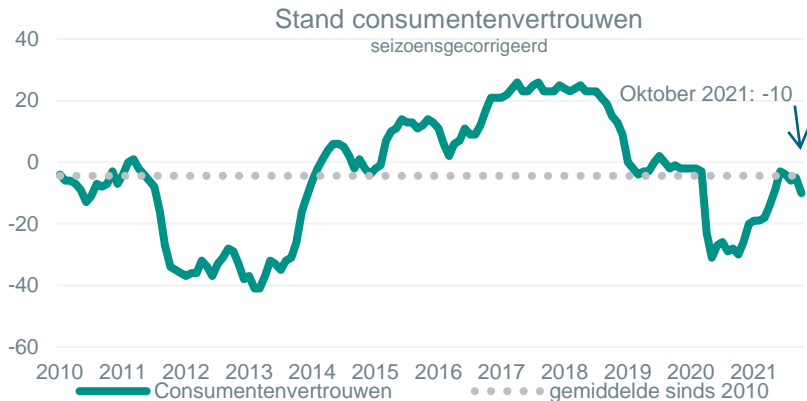
1. Macro-economie

	2020	2021	2022
BBP	-3.8	4.4	3.0
Particuliere consumptie	-6.6	2.3	4.8
Overheidsconsumptie	1.0	4.2	4.2
Investerings	-4.2	4.4	2.0
Uitvoer	-4.8	6.9	3.0
Invoer	-5.5	5.3	3.7
Consumentenprijsindex	1.3	1.9	1.6
Contractlonen	2.7	1.3	2.0
Werkloosheid (% ber.bev.)	3.8	3.4	3.8

- ▶ Door de corona-uitbraak en de daarop volgende beperkende maatregelen is de Nederlandse economie in 2020 gekrompen met 3,8 procent. Deze krimp is breed gedragen en ging samen met lagere investeringen, minder handel, hogere werkloosheid en minder consumptie.
- ▶ Eind september is de raming van ABN AMRO voor de BBP-groei naar boven bijgesteld. Dit komt door een forse aanpassingen van de raming van het CBS. Volgens de tweede berekening van het BBP door het CBS is de Nederlandse economie in het tweede kwartaal niet met 3,1 procent gegroeid, maar met 3,8 procent.
- ▶ Vanwege de aanpassingen van de bbp-cijfers van het afgelopen kwartaal valt de raming voor heel 2021 ook hoger uit. Voor 2021 raamt ABN AMRO nu 4,4 procent groei (was 3,9 procent) en voor 2022 komen onze ramingen uit op 3,0 procent (was 2,8 procent).
- ▶ In september kwam de werkloosheid uit op 3,1 procent van de beroepsbevolking. Het laagste punt in de werkloosheid in de afgelopen 10 jaar blijft in zicht, dat was 2,9 procent in maart vorig jaar.
- ▶ Het aantal WW-uitkeringen nam met 12,3 procent af voor mensen die uit een baan in de horeca of catering kwamen. De kans is groot dat het merendeel hiervan weer in de horeca aan de slag is gegaan.

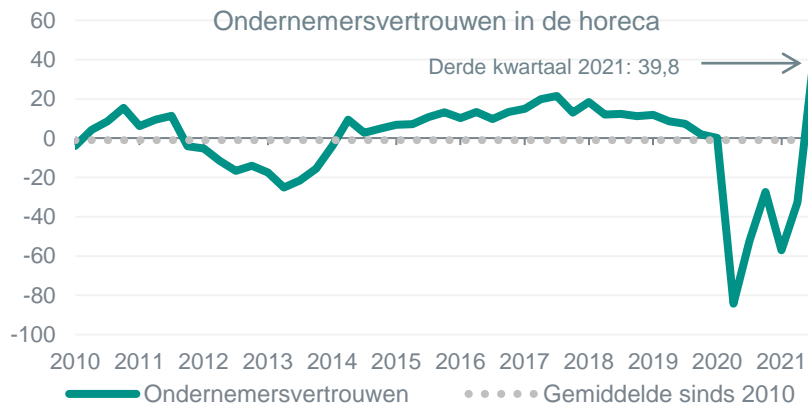

2. Vertrouwen

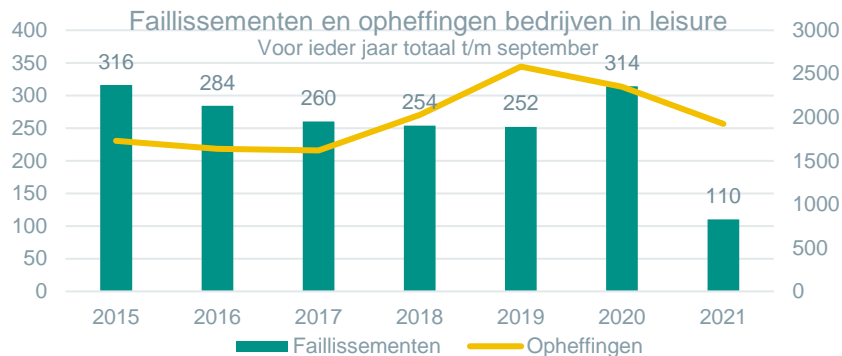

- ▶ Het consumentenvertrouwen heeft een flinke stap naar beneden gemaakt. In september 2021 is de vertrouwensindicator negatief (-10) en ligt nu onder het langjarig gemiddelde (-4,4 sinds 2010).
- ▶ De daling in het consumentenvertrouwen valt samen met het stijgend aantal coronabesmettingen en het stijgend aantal patiënten op de intensive cares in de ziekenhuizen. Daarnaast worden vanaf begin november de maatregelen om de verspreiding van het virus tegen te gaan weer vergroot.

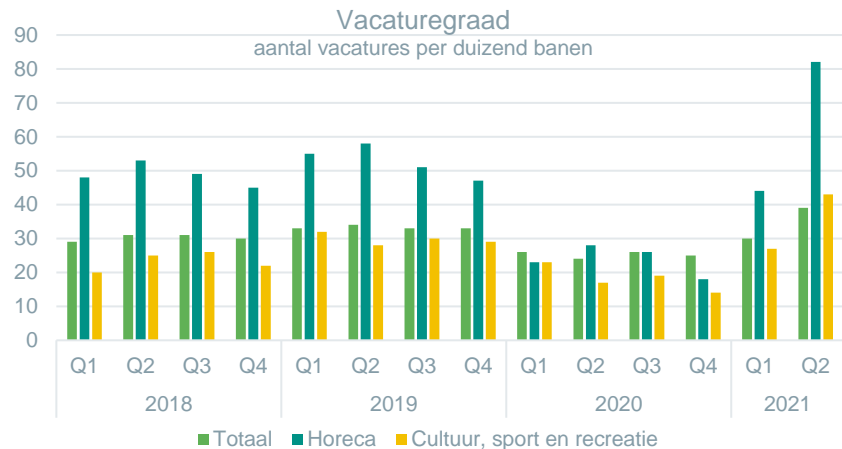
- ▶ Na een terugval in het eerste kwartaal van 2021 door de opgelopen besmettingscijfers, is nu voor het tweede kwartaal op rij het ondernemersvertrouwen gestegen. Het ondernemersvertrouwen in de horeca komt met 39,8 uit op het hoogste niveau sinds 2010.
- ▶ Het ondernemersvertrouwencijfer kent een andere regelmaat dan het consumentenvertrouwen. Zo is de enquête eerder uitgezet bij ondernemers in de horeca. Op het moment van afname van de enquête bij ondernemers was er sprake van een sterke afname van het aantal besmettingen en een vermindering van de beperkende maatregelen in de horeca. Hierdoor zien zij het komende jaar positiever tegemoet dan in het vorige kwartaal.

3. Overige indicatoren

Optelsom Horeca, Travel, Cultuur Sport en Recreatie.

- ▶ Net als in voorgaande edities blijft het aantal faillissementen en opheffingen laag, ondanks de verplichte sluitingen en grote dalingen in de omzet van veel leisurebedrijven begin dit jaar. Door kapitaalstortingen van ondernemers, steunmaatregelen van de overheid en uitstel van betalingen bij de banken en de belastingdienst zijn veel bedrijven overeind gebleven.
- ▶ Sinds 1 oktober 2021 zijn de overheidssteunmaatregelen zoals NOW en TVL stopgezet. Als gevolg hiervan neemt mogelijk het aantal faillissementen en opheffingen in de komende maanden toe.
- ▶ De deadline voor het aanleveren van bedrijfscijfers aan de overheid voor de definitieve berekening van NOW 1 is 31 oktober 2021. Dit is mogelijk ook een moment vanaf waar het aantal faillissementen gaat oplopen. Sommige ondernemers zullen teveel ontvangen bedragen moeten gaan terugbetalen. Hierdoor zal hun liquiditeit gaan afnemen en dit zal sommige ondernemingen in het nauw kunnen brengen.
- ▶ Personeelstekort is een grote belemmering voor herstel van de sector. Uit de Conjunctuurenquête van het CBS blijkt dat 35,0 procent van de horecaondernemers een tekort aan personeel als belemmering ervaart. Uit de vacaturegraad blijkt dat de horeca 82 vacatures heeft per duizend banen aan het eind van het tweede kwartaal van 2021. Dit is bijna een verdubbeling ten opzichte van het eerste kwartaal. In de Cultuur, sport en recreatie is de vacaturegraad 43, wat bijna overeenkomt met de vacaturegraad van het totaal van alle sectoren (39).

4. Leisuresector in beeld

Eerste 2 kwartalen 2021 t.o.v. 2019	Omzet
Horeca	-43%
Fastfood, ijssalons	-8%
Hotels	-67%
Restaurants	-47%
Eetzaken totaal	-34%
Cafés	-63%
Kantines en catering	-40%
Reisbureaus	-62%
Reisorganisatiebureaus	-74%
Vervoer per taxi	-28%
Overig personenvervoer over de weg	-20%

- ▶ De omzetcijfers over de gehele breedte binnen de leisuresector zijn sterk negatief volgens het CBS. Tot en met april waren er veel coronamaatregelen van kracht binnen de sector. Dit beïnvloedt de omzetcijfers sterk.
- ▶ Hoewel de omzetcijfers in het eerste half jaar zeer negatief zijn, zien we in de ABN AMRO transactiedata positieve ontwikkelingen voor het derde kwartaal. Bioscopen laten bijvoorbeeld een groei zien van 149 procent ten opzichte dezelfde maand vorig jaar. Daarmee is de omzet nu op ongeveer driekwart van een gemiddelde maand in 2019. Thuisbezorging en afhaal lijken wat groei betreft te stagneren, maar hebben nog een veel hogere omzet dan vorig jaar. De restaurants en terrassen zijn weer open en in juli zijn er veel mooie dagen geweest, wat goed heeft uitpakkt voor deze branche.
- ▶ Voor de bedrijven die afhankelijk zijn buitenlandse toeristen zal het voorlopig nog een zware tijd blijven.

ABN AMRO transactiedata, % verschil met zelfde maand vorig jaar										
2021	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt
Bars/Cafés	-76%	-75%	-43%	108%	220%	20%	18%	19%	24%	97%
Bioscopen	-98%	-98%	-87%	31%	25%	99%	106%	92%	61%	149%
Catering	-80%	-78%	-42%	156%	104%	45%	9%	2%	10%	40%
Musea	-71%	-67%	-15%	39%	74%	36%	21%	51%	7%	-7%
Pret- en Dierparken	-97%	-95%	-87%	159%	16%	49%	21%	35%	31%	47%
Restaurants	-46%	-52%	-11%	37%	54%	20%	13%	15%	14%	28%
Thuisbezorging en afhaal	111%	93%	80%	36%	21%	20%	21%	13%	17%	-16%

Uitgesloten zijn zakelijke en contante betalingen en betalingen van buitenlandse rekeningen.

4. Leisuresector in beeld

Overnachtingen in logiesaccommodaties t./m. aug t.o.v. zelfde periode in 2019

Herkomst	Daling 2021 t.o.v. 2019	Aandeel 2021	Aandeel 2019
Totaal landen	-21%		
Nederland	17%	86%	58%
Totaal buitenland	-74%	14%	42%
Europa exclusief Nederland	-72%	13%	35%
Duitsland	-67%	7%	18%
België	-67%	2%	5%
Verenigd Koninkrijk	-94%	0%	4%
Frankrijk	-70%	1%	2%

Soort accommodatie	Daling overnachtingen in 2021 t/m aug	Aandeel	Uit Nederland t.o.v. 2019 t/m aug	Uit buitenland t.o.v. 2019 t/m aug
Totaal	-21%		17%	-74%
Hotels	-50%	26%	-12%	-80%
Campings	15%	31%	41%	-60%
Vakantieparken	-5%	41%	33%	-71%
Groepsaccommodatie	-51%	2%	-47%	-76%

- ▶ Het CBS geeft aan dat tot en met augustus 2021 21 procent minder overnachtingen in hotels, hostels, op campings en vakantieparken zijn gemaakt dan in 2019.
- ▶ De afname in het aantal overnachtingen zijn nog steeds toe te schrijven aan het wegblijven van buitenlandse toeristen en de afname in het aantal zakelijke overnachtingen. Zo werden tot en met augustus 74 procent minder overnachtingen gemaakt door buitenlanders dan in 2019.
- ▶ Opvallend is dat Nederlanders in Nederland 17 procent meer overnachtingen maakten dan in het eerste half jaar van 2019. Veel Nederlanders hebben in plaats van een buitenlandvakantie in de zomer in Nederland een vakantie gehouden. Over januari tot en met juni was het aantal overnachtingen door Nederlanders in eigen land nog maar 1 procent meer dan in 2019.
- ▶ Dat Nederlanders op vakantie zijn gegaan in Nederland is duidelijk te zien in de cijfers voor campings en vakantieparken. Tot en met augustus van dit jaar steeg het aantal overnachtingen door Nederlanders op een camping met 41 procent ten opzichte van dezelfde periode in 2019. Voor vakantieparken steeg het aantal overnachtingen met 33 procent. In hotels waren naast buitenlandse ook minder Nederlandse overnachtingen. Tot en met augustus zagen zij 50 procent minder gasten dan in dezelfde periode in 2019.

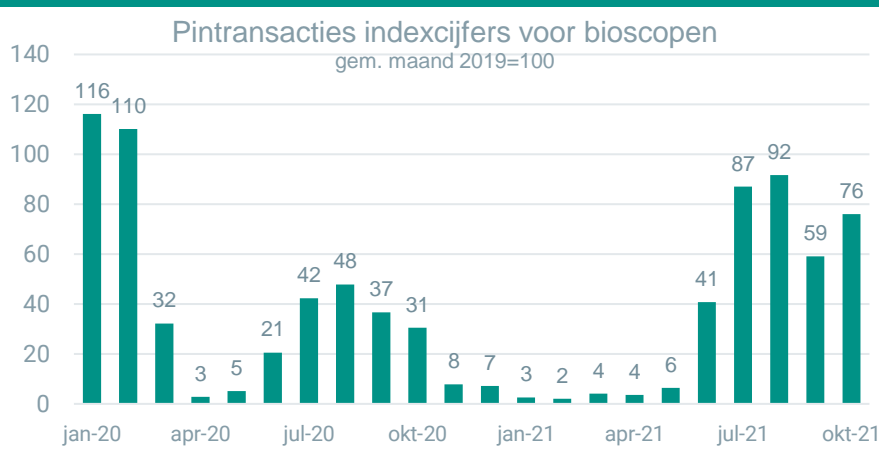
5. Uitgelicht: Bioscopen moeten vooral nu investeren in service en beleving

De bioscopen hebben een zware periode achter de rug door verplichte sluiting en de angst voor besmetting met het coronavirus. Veel mensen keken films vanuit huis via streamingdiensten. Door de toenemende concurrentie van streamingdiensten doen bioscopen er goed aan onderscheidend te blijven door in te zetten op sfeer, service en beleving in beeld en geluid.

Na een zware periode krabbelt de branche langzaam weer op onder andere door het succes van de nieuwe James Bond-film die eind september in de Nederlandse bioscopen in première ging. Toch laten de Nederlandse bioscopen tot en met week 42 nog een negatieve groei zien van 17 procent ten opzichte van dezelfde periode in 2020. Dit heeft te maken met de enorme omzetsderving door de verplichte sluiting in de eerste vijf maanden van 2021. Het is de verwachting dat dit verlies in de rest van 2021 niet meer goed gemaakt wordt. ABN AMRO prognosticeert dat de branche pas in 2023 weer op het niveau van 2019 zit.

Schade coronapandemie - Voordat de coronapandemie uitbrak in Nederland deden bioscopen goede zaken. Dit is duidelijk af te lezen uit de pinbestedingen in bioscopen van particuliere klanten van ABN AMRO. De pinbestedingen-index steeg naar 116 in januari en 110 in februari 2020. Maar met de uitbraak van het virus in maart namen de bestedingen sterk af. Nadat in de zomer van 2020 weer enig herstel optrad, hakte de tweede lockdown in de eerste helft van 2021 er hard in. Hierdoor nam de index weer fors af tot een niveau van slechts 2 in februari 2021. Sinds juni is de branche zoals gezegd weer langzaam in herstel; ook deze ontwikkeling is af te lezen uit de transactiedata van ABN AMRO.

Weken	35	36	37	38	39	40	41	42
Nederland	-37%	-35%	-32%	-30%	-26%	-23%	-21%	-17%
Spanje	-4%	-3%	-1%	0%	3%	6%	10%	13%
GB en Ierland	-22%	-20%	-18%	-16%	-7%	3%	11%	19%
Portugal	-18%	-15%	-13%	-12%	-7%	-1%	3%	8%
Italië	-69%	-67%	-65%	-61%	-58%	-55%	-51%	-47%
Duitsland	-47%	-43%	-41%	-38%	-32%	-26%	-20%	-15%

5. Uitgelicht: Bioscopen moeten vooral nu investeren in service en beleving

De coronapandemie heeft de bioscoopbranche ook in de rest van de wereld behoorlijk geraakt. Landen als Portugal en Groot-Brittannië zijn in Europa het zwaarst getroffen met een afname van meer dan 75 procent in ticketverkoop in 2020. In Nederland is zowel het aantal bezoekers als de omzet met 56 procent gedaald. Deze omzetzaling is exclusief eten en drinken, bij de grotere ketens goed voor 25 tot 30 procent van de totale omzet. Het gemiddelde aantal bezoeken per hoofd van de bevolking daalde in Europa van 1,5 naar 0,5 per jaar. Nederlanders gingen vorig jaar gemiddeld één keer naar de bioscoop; in 2018 was dit nog 2,1 keer.

Een lichtpuntje tijdens de coronapandemie is het succes van Europese premières. Door de sluitingen van bioscopen wereldwijd, werden veel grote premières van met name de grote Amerikaanse studio's uitgesteld. Er kwam meer ruimte voor lokale producties. Hierdoor groeide het marktaandeel in bezoek aan Europese films tot bijna 40 procent in de Europese Unie, vergeleken met 26 procent in 2019. In Nederland groeide het aandeel in bezoek aan Nederlandse films van 11,8 in 2019 tot 21,7 procent in 2020, onder andere door het succes van de film De Beentjes van Sint-Hildegard.

Concurrentie van streamingdiensten - De verplichte sluiting van bioscopen en andere culturele evenementen had als gevolg dat mensen tijdens de crisis vaker thuis vanaf de bank films keken. De CBS data geven aan dat 46 procent van de personen van 12 jaar of ouder een film of serie via een streamingdienst of als download kocht in het eerste kwartaal van 2021. In 2020 was dit percentage nog 42 procent.

De concurrentie van streamingdiensten speelt al langer. Ze zijn een serieus afzetkanaal voor film distributeurs geworden. Veel grote Amerikaanse studio's zijn de afgelopen jaren een eigen streamingplatform begonnen. Ze gaan hiermee de strijd aan met het leidende platform Netflix en proberen minder afhankelijk van de bioscopen te worden. Voorbeelden zijn producenten Disney met Disney Plus, Warner met HBO Max, Paramount met Paramount Plus en Universal met Peacock. Warner was een van de eerste die in december 2020 zijn eigen film Wonder Woman 1984 zowel in de bioscopen als op HBO Max uitbracht. Ook de Marvel-film Black Widow verscheen tegelijk in de bioscoop en op streamingdienst Disney Plus.

land	ticketomzet			Bezoeken			Bezoeken		Bezoeken	
	2019	2020	% groei	2018	2019	2020	% groei 2019 tov 2018	% groei 2020 tov 2019	per hoofd 2018	per hoofd 2020
Nederland	347,6	151,6	-56,4	35,7	38	16,8	6,4	-55,8	2,1	1
Frankrijk	1448,7	432,6	-70,1	201,1	213	65,2	5,9	-69,4	3,1	1
VK	1252,4	296,7	-76,3	177	176,1	44	-0,5	-75	2,7	0,7
Ierland	117,5	30,6	-74	15,8	15,1	3,8	-4,4	-74,8	3,3	0,8
Duitsland	1024	318	-68,9	105,4	118,6	38,1	12,5	-67,9	1,3	0,5
Spanje	624,1	172,3	-72,4	97,7	105,5	28,6	8	-72,9	2,1	0,6

5. Uitgelicht: Bioscopen moeten vooral nu investeren in service en beleving

Vaak rekenen streamingdiensten een zogeheten premium om een nieuwe film te kijken bovenop het maandelijkse abonnement. Om Black Widow op Disney Plus te zien moeten gebruikers bijvoorbeeld 21,99 euro bijbetalen. Veel mensen zijn echter beperkt geïnteresseerd in het betalen van een premium aan een streamingsdienst om nieuwe films te kunnen zien. Een groot deel van de bezoekers heeft een voorkeur voor het zien van een nieuwe film in de bioscoop. Jongeren blijven graag naar de bioscoop gaan, omdat het een relatief goedkoop uitje is.

Bioscoop window verkort - Normaal gesproken krijgen bioscopen de gelegenheid een film gedurende een bepaalde periode exclusief te draaien, alvorens deze via andere distributiekanaalen wordt aangeboden; de zogenoemde bioscoop-window. Hoewel studio's tijdens de lockdowns films direct via hun streamingdiensten aanboden, verwacht ABN AMRO niet dat het bioscoop-window volledig gaat verdwijnen nu de bioscopen weer open zijn. Zonder dit window lopen studio's namelijk de hoge omzetten mis die juist in bioscopen tijdens de eerste paar weken worden gerealiseerd.

Omdat de bioscoopbranche onder druk staat, is er wel ruimte voor studio's en distributeurs om te onderhandelen over het window-systeem. Terwijl in Nederland vaak gewerkt werd met een bioscoop-window van vier maanden, neemt deze duur gemiddeld af. De grote Amerikaanse studio's bijvoorbeeld bepalen per film welke window ze hanteren. Ze werken momenteel met windows van 45 tot 60 dagen. Nederlandse

bioscopen kunnen vervolgens alleen over de voorwaarden onderhandelen. De onafhankelijke studio's overleggen wel met bioscopen over het window en leggen dit ook voor een langere periode vast, momenteel rond de twee tot drie maanden.

Inzetten op beleving - Bioscopen doen er goed aan in te zetten op sfeer, service en beleving in beeld en geluid; dus juist op de elementen waar het de consument thuis op de bank aan ontbreekt. De grotere ketens steken al in op een premium-ervaring met superieur beeld en geluid. Zo hebben bioscopen veel geïnvesteerd in innovaties als 3D, IMAX, 4DX, Dolby Digital om de beleving van het filmkijken te optimaliseren. Ook inspelen op de vraag naar luxe bijvoorbeeld met verstelbare ligstoelen (recliners) en goede cateringsmogelijkheden voor, tijdens en na de film, werkt goed. Luxor heeft bijvoorbeeld een goede samenwerking met restaurant De Beren, zodat het aanbod breder is dan alleen chips, popcorn en cola.

Ook andere vormen van content zijn interessant voor bioscopen, zoals samen sportwedstrijden, concert, opera, ballet of een serie op het grote scherm kijken. Ook bedrijfsuitjes worden al regelmatig in de bioscoop georganiseerd. Om jongeren aan zich te binden zet bioscoopketen Pathé daarnaast in op het life streamen van het EK en WK van League of Legends, een esportgame waarbij georganiseerde competities worden gespeeld middels videogames.

6. Actualiteit

BNR: Toeristische sector vraagt miljard voor herstel na corona

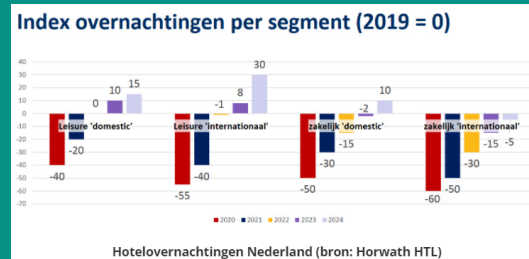
MissetHoreca: Veel ondernemers moeten nog vaststelling NOW-I aanvragen

MissetHoreca: Minimumloon omhoog in 2022: dit zijn de nieuwe bedragen

Pretwerk: Hotelkamers in het leisure-segment herstellen weer redelijk snel

6. Actualiteit

CBS: Meer bedrijven in culturele en creatieve sector in 2021

NRIT: Prima zomer voor Nederlandse logiesaccommodatie

Pretwerk: Amsterdam wil geen nieuwe hotels meer in de stad

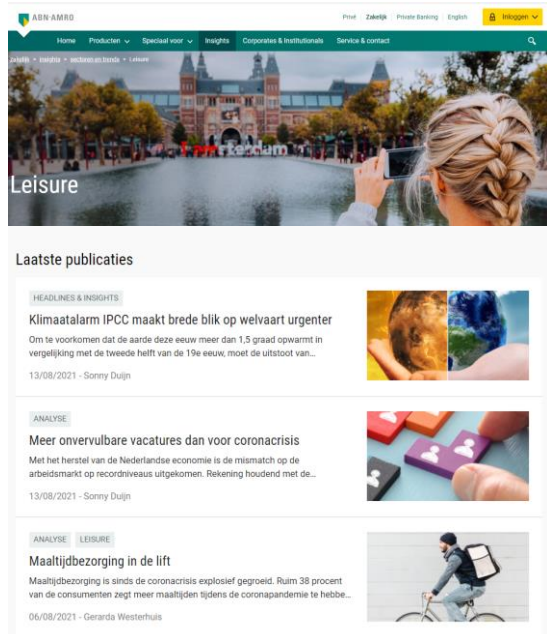

Skift: Trivago Sees the Travel Market Returning to Mostly 'Normal' Starting Mid-2022

7. Insights

De laatste publicaties op abnamro.nl/leisure

ABN AMRO

Home Producten Speciaal voor Insights Corporates & Institutionals Service & contact

Leisure

Laatste publicaties

HEADLINES & INSIGHTS

Klimaatalarm IPCC maakt brede blik op welvaart urgenter
Om te voorkomen dat de aarde deze eeuw meer dan 1,5 graad opwarmt in vergelijking met de tweede helft van de 19e eeuw, moet de uitstoot van...

13/08/2021 - Sonny Duijn

ANALYSE

Meer onvulbare vacatures dan voor coronacrisis
Met het herstel van de Nederlandse economie is de mismatch op de arbeidsmarkt op recordniveau's uitgekomen. Rekening houdend met de...

13/08/2021 - Sonny Duijn

ANALYSE **LEISURE**

Maaltijdbezorging in de lift
Maaltijdbezorging is sinds de coronacrisis explosief gegroeid. Ruim 39 procent van de consumenten zegt meer maaltijden tijdens de coronapandemie te hebbe...

06/08/2021 - Gerarda Westerhuis

- ▶ [Welzijn Nederlandse werknemers fors gestegen tijdens pandemie](#)
- ▶ [Hoge energierekening hakt in op bedrijfswinst](#)
- ▶ [Groei pijnen en onzekerheid rondom klimaatbeleid kunnen groei maken of breken](#)

8. Contactgegevens

“Ondernemers in de gastvrijheidseconomie faciliteren ontmoetingen die vorm en kleur geven aan vriendschappen, liefdes, zakenrelaties, bedrijven en mensenlevens.”

De opwarming van de aarde is op dit moment het grootste probleem voor de mensheid. Bedenk wat jij kan doen om bij te dragen aan de oplossing.

Gerarda Westerhuis

Sectoreconoom retail & leisure

gerarda.westerhuis@nl.abnamro.com

Ward van der Stee

Sectoranalist retail & leisure

ward.van.der.stee@nl.abnamro.com

Stef Driessen

Sector Banker leisure

stef.driessen@nl.abnamro.com

Disclaimer:

De in deze publicatie neergelegde opvattingen zijn gebaseerd op door ABN AMRO betrouwbaar geachte gegevens en informatie. Door de onzekerheid over het verloop van het coronavirus zijn deze verwachtingen met meer onzekerheid omgeven dan gebruikelijk. Noch ABN AMRO, noch functionarissen van de bank kunnen aansprakelijk worden gesteld voor in deze publicatie eventueel aanwezige onjuistheden. De weergegeven opvattingen en prognoses houden niet meer in dan onze eigen visie en kunnen zonder nadere aankondiging worden gewijzigd. Het gebruik van tekst of cijfers uit deze publicatie is toegestaan mits de bron wordt vermeld.

©ABN AMRO, 28 oktober 2021